

Квіти для Елджернона (стислий переказ)

Денієл Кіз

Моїй матері і на згадку про мого батька

Розповідь ведеться від першої особи - Чарлі Гордона

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Чарлі живе у Нью-Йорку і працює у пекарні Доннера, де отримує 11 доларів на тиждень. Йому 32 роки, і він ходить у школу для недорозвинених дорослих. Доктор Джей Штраус і професор Геролд Немур з допомогою операції на мозку вирішили зробити Чарлі розумним. Вчителька хлопця, міс Кінніан, вважає, що все вийде, бо в Чарлі є мотивація. Починаючи з 3 березня, Чарлі починає записувати свої думки, бо про це попросив доктор Штраус. Хлопець пише з численними помилками, не розставляє розділових знаків, має бідний словниковий запас. Перед операцією з Чарлі проводили різні тести і випробування, яких він не зміг пройти. Та у школі Бекмана для недорозвинених учнів він найбільше старався, тому його й вибрали. Професор Немур попередив Чарлі, що невідомо, як працюватиме експеримент, бо досі він проводився лише на тваринах. Чарлі вирішив ризикнути, але потрібен був ще й дозвіл від родини. Чарлі давно не жив з батьками і сестрою, колись ним опікувався дядько Герман, але той помер, і Чарлі почав працювати в пекарні прибиральником і рознощиком випічки. Вчені відшукали його сестру Норму, і вона дала дозвіл на операцію.

Якось Чарлі показали мишу, яку звали Елджернон. Миша чудово справлялася з побудованим для неї лабіринтом, та Чарлі не міг його пройти і виявив, що навіть Елджернон розумніший за нього. IQ Чарлі становив 68. Хлопець мав стати першою людиною, чий розум мали поліпшити хірургічно. Цю операцію тримали поки що в секреті. Нарешті вона відбулася, але Чарлі не відразу став розумним. Для цього мав минути певний час, та прогрес відбувався кожного дня. Міс Кінніан пояснювала йому, що треба почекати, а хлопцю не терпілося піти до пекарні і показати, що він розумний, а також він хотів відшукати батьків.

Кожного ранку Чарлі сподівався, що вже став розумним, але нічого не відбувалося. Йому не хотілося писати звіти, він почувався хворим і стомленим, весь час боліла голова. Він повернувся на роботу у пекарню, а ввечері на дві години приходив у лабораторію для тестів. Доктор Штраус пояснив йому, що експеримент забирає багато часу і відбувається повільно. Так само було з Елджерноном, якому колись було зроблено таку саму операцію.

У пекарні Джо Карп та Френк Рейлі глузували з Чарлі, а той ще не розумів, що таке образа, тому сміявся разом ними. Чарлі працював у пекарні уже 17 років. Колись містер Доннер і покійний дядько Герман були найкращими друзями. Коли дядько помер і мати віддала Чарлі до притулку Воррена, містер Доннер умовив їх, щоб хлопця відпустили і дозволили працювати у пекарні.

Після операції Чарлі почав пригадувати різні події зі свого минулого. Майже всі ці спогади були неприємними. Доктор Штраус почав проводити з Чарлі терапевтичні сесії. Хлопець лежав на канапі, а доктор слухав його розповіді. Одного разу Чарлі переміг Елджернона, хоч не почував себе розумнішим, ніж був раніше. Міс Кінніан продовжувала вчити Чарлі, але окремо від інших.

Одного разу у пекарні, 1 квітня, Джо Карп хотів пожартувати з Чарлі і запропонував попрацювати на змішувачі, хоч це була складна робота. Усі були здивовані, коли в хлопця усе вийшло. Він зрозумів, що усі хотіли зробити його квітневим дурнем, а він натомість зробив дурнями їх усіх. Містер Доннер був вражений і підвищив хлопця.

Чарлі пригадав, як у їхній сім'ї народилася сестричка. Мати турбувалася, щоб Чарлі не зробив дитині нічого поганого, хоч батько був впевнений, що не треба турбуватися. Якось дитина розплакалася і Чарлі узяв її на руки, але потім увійшла мама, розкричалася і вдарила Чарлі. Вона наказала ніколи більше не торкатися до Норми.

Джо Карп і Френк Рейлі продовжували знущатися з Чарлі. Якось вони запросили його на гулянку, підсипали чогось до кока-коли, примусили танцювати з дівчиною. Пізніше вона дала йому яблуко, Чарлі вкусив, але воно виявилося несправжнім. Хлопець зрозумів, що його використовують, щоб повеселитися, тому втік додому. Відтоді Чарлі не хотілося йти на роботу. Він зрозумів, що всі сміються з нього тому, що він надто дурний. Чарлі знову дещо пригадав: коли був малим, діти сміялися і дражнили його, кидали в нього всілякими речами, кидали його в бруд, а дядько Герман намагався покарати тих дітей.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Чарлі швидкими темпами почав вивчати усі шкільні предмети, його КІ усе збільшувався. Якось він згадав, що в 11 років був закоханий в одну дівчинку. На день Валентина він вирішив подарувати їй маленький золотий медальйон, який знайшов на вулиці. Чарлі попросив Гаймі Рота, щоб написав для нього цидулку, у якій признавався дівчині в коханні. Гаймі написав якусь гидоту, і брати дівчинки на другий день побили Чарлі. Зараз він розумів, що все життя люди глузували з нього.

Джо та Френк з пекарні зненавиділи Чарлі, ніхто з ним не розмовляв, тож він почувався самотнім. Містер Доннер допоміг йому вступити до профспілки пекарів, і хлопець здобув іще одне підвищення. Та він не отримав від цього жодної втіхи, бо інші ставилися до нього вороже.

Якось хлопець став свідком розмови доктора Штрауса і професора Немура.

Останній хотів подати звіт про успіх, бо результати Чарлі були цілком позитивні. Штраус вважав, що не треба поспішати, не треба завищувати результати. Та Немур вважав, що погіршення вже не буде. Штраус сказав, що Немур мріє очолити кафедру психології в Голстоні, а Немур вважав, що Штраус робить собі кар'єру, тримаючись за хвіст його психологічних досліджень. Так Чарлі вперше побачив їх у реальному світлі – не боги й навіть не герої, а просто двоє чоловіків, стурбованих наслідками своєї роботи.

Чарлі Гордон зрозумів, що хоче вчитися, більшість свого вільного часу він проводив у бібліотеці, вивчав нові мови.

Одного разу йому приснилося, як мама кричала на батька та вчителя в початковій школі. Вона переконувала всіх, що Чарлі нормальний, що колись піде до коледжу, кимось стане. Директор говорив їй, що хлопця треба віддати до спеціальної школи у Воррені. Зранку Чарлі також пригадав, що коли йому було 6 років, саме перед тим як народилася Норма, він грався своєю ниткою, на яку були нанизані блискучі кульки та кільця. Мати кричала до батька, що не забиратиме його зі школи. Батько говорив, що не можна більше вдавати, що нічого ненормального в ньому немає. Тоді мати вихопила нитку з руки в Чарлі і наказала гратися з алфавітними кубиками. Він перелякався і написав у штанці, знаючи, що за це мати відлупцює його. Несподівано Чарлі пригадав, що маму звали Роза, а батька – Мат.

Ставши розумним, Чарлі помітив, що вчителька Аліса Кінніан дуже гарна молода жінка. Хлопець відчував, що закоханий в неї, хоч не добре ще розумів свої почуття. Аліса ж вважала, що вони не мають права переносити свої взаємини на персональний рівень.

Якось у пекарні Чарлі помітив, що Джимпі обманює містера Доннера, привласнюючи собі частину вторгованих грошей. Чарлі спитав професора Немура, як йому вчинити у цій ситуації. Той наполягав, що хлопець невинний спостерігач, і немає ніякого сенсу вплутуватися в ситуацію, яка може бути вельми неприємною. Доктор Штраус, почувши про цю проблему, сказав, що Чарлі морально зобов'язаний розповісти про все містерові Доннеру. Нарешті, Чарлі вирішив спитати, що думає про це Аліса. Вона вислухала розповідь про Джимпі і сказала, що Чарлі сам має вирішити, що робити, бо повинен навчитися довіряти собі. Хлопець був вражений, бо зрозумів, що вирішувати все повинен сам. Отож, він серйозно поговорив з Джимпі і натякнув, що про все розповість містеру Доннеру, якщо Джимпі не перестане красти.

Університетська бібліотека тепер стала другою домівкою Чарлі. Колись він бачив студентів і мріяв розмовляти з ними на рівних, але тепер, чуючи, як студенти сперечаються про історію, політику або релігії, їхні погляди здавалися йому вкрай дитячими.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Одного разу Чарлі пішов з Алісою у Центральний парк послухати концерт. Хлопець хотів поцілувати її, але в нього з'явилася галюцинація, наче малий, колишній Чарлі

Гордон, спостерігає за ними. Багато разів після цього Чарлі не міг зблизитися з жінкою, бо його переслідувало минуле. Доктор Штраус вважав, що емоційно Чарлі досі перебуває в підлітковому стані, коли близька присутність жінки, думки про секс навіюють тривогу, паніку, навіть галюцинації.

У пекарні працівники підписали петицію, у якій вимагали від містера Доннера звільнити Чарлі. Власник пекарні розумів, що такому розумному хлопцеві тут не місце. Тож Чарлі втратив роботу. Якось він згадав матір, яка горлала на нього, тримаючи в руці шкіряний пояс, а батько намагався відтягти її геть. Мати була розлючена, що Чарлі не вмів писати і читати, але дивиться на дівчат. "Якщо ти будь-коли доторкнешся до дівчини, я посаджу тебе у клітку, як тварину, й ти сидітимеш у ній до кінця життя", – говорила Роза. Саме тому Чарлі не міг торкнутися Аліси. Коли вони цілувалися, він відчував гудіння у вухах, нудоту. Аліса намагалася заспокоїти його, переконати, що не треба звинувачувати себе. Засоромлений і більше не спроможний стримувати свій біль, Чарлі заплакав.

Фонд Велберга почав виплачувати Чарлі заробітну платню з гранту, щоб він не мав потреби шукати собі роботу. Через тиждень мав відбутися Міжнародний психологічний з'їзд у Чикаго, і Чарлі теж мав їхати, бо вони з Елджерноном були головними експонатами Немурового дослідження. Чарлі не міг терпіти того, що професор Немур ставився до нього, як до лабораторного екземпляра. Професор хотів переконати хлопця, що до його експерименту він не був людським створінням. Іноді Чарлі зустрічався з Алісою, але їхні взаємини залишалися платонічними. Якось вона натякнула, що тепер почувається з ним не надто розумною, і усе, що може зробити, це вислухати його і вдавати, ніби все розуміє. Вона вирішила не їхати разом з ним на симпозіум, а використати цей час, щоб обмірковувати їхні стосунки. Тепер Чарлі був так само далекий від Аліси зі своїм KI 185, яким був із KI 70.

Під час польоту в Чикаго Чарлі пригадав, як мати усіма способами хотіла "вилікувати" його, зробити розумнішим. Вона витрачала усі гроші, які заробляв батько. Той продавав перукарські інструменти і мріяв відкрити свою власну перукарню, але дружина платила за лікування сина різним дурисвітам і шахраям. Тепер Чарлі зрозумів, звідки у нього постійне бажання бути розумним. Цього завжди прагнула Роза Гордон. І лише після того, як Норма довела їй, що вона спроможна мати нормальних дітей, а Чарлі – просто нещасливий випадок, вона припинила спроби переробити сина і хотіла позбутися його.

Прибувши у Чикаго, професор Немур хотів показати свою авторитетність. Чарлі був розчарований, коли побачив, що доктор і професор мають дуже обмежені знання, а він розумніший за них. Та й професором Немура зробила дружина: вона використала вплив свого батька, щоб здобути для чоловіка грант Фонду Велберга. Ця жінка також підштовхнула Немура на цю передчасну доповідь на симпозіумі. Чарлі було страшно усвідомлювати, що його доля перебуває в руках людей, котрі не є велетнями, якими він колись їх собі уявляв, а звичайними людьми, що знають відповіді не на всі запитання.

Під час симпозіуму Чарлі почув дещо страшне: на вершині свого інтелекту

Елджернон став змінювати поведінку: інколи узагалі відмовлявся працювати, а бувало, розв'язавши свою проблему, він, замість одержати харчову винагороду, кидався на пруття своєї клітки. Таке саме могло бути й з Чарлі. Коли публіці показали записи з Чарлі, всі його ранні виступи й випробування, усі реготали з його дурного вигляду. Ніхто в цій залі не вважав його індивідом – людським створінням. Про Елджернона і Чарлі думали як про двох експериментальних тварин, які не існували поза межами лабораторії. Коли Немур сказав щось про те, що можна стверджувати, що Чарлі Гордон реально не існував до їхнього експерименту, хлопець більше не витримав. Він хотів підхопитися на ноги й крикнути кожному: він людське створіння, він особа – з батьками, спогадами й історією – і він існував до того, як його завезли до операційної! Також хлопець зрозумів, що висновки Немура були передчасними. Як для Елджернона, так і для Чарлі треба більше часу, аби переконатися, що зміни залишаться. Професори припустилися помилки, і ніхто її не помітив. Розлючений хлопець непомітно відчинив клітку Елджернона. Миша втекла, усі почали її ловити. Дивлячись, як юрми людей ганяються за мишею, розумнішою за багатьох із них, Чарлі пережив ні з чим не зрівнянну втіху. Згодом Чарлі сам знайшов мишу і полетів до Нью-Йорка.

Після цих подій на другій сторінці "Дейлі прес" була опублікована давня фотографія Чарлі й малюнок миші. Заголовок матеріалу повідомляв: "Дебіл-геній і білий миш шаленіють від гніву". На п'ятій сторінці була фотографія матері і сестри Чарлі, бо якийсь репортер знайшов і їх. Була вказана навіть їхня адреса. Норма повідомила, що вона вважала брата мертвим, поки в неї не попросили дозволу на операцію. З цієї статті Чарлі дізнався, що його батько, Метью Гордон, не живе зі своєю дружиною та дочкою, і тепер має перукарню в Бронксі. Побачивши Норму в газеті, Чарлі несподівано відчув до неї ненависть. Ще один спогад: Чарлі ліг спати, а мати каже батькові, що треба відіслати сина до притулку Воррена, бо Норма не може мати такого брата.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Чарлі мав заощадження, тож оселився в готелі недалеко від Таймс-сквер. Його сусідкою була художниця Фей Лілмен. Фей мала десь років 35, була тендітна й добре збудована. Коли вона прийшла до Чарлі, її вразив триповерховий пластиковий лабіринт для Елджернона, зроблений Чарлі.

Якось Чарлі вирішив знайти батька. Він віднайшов перукарню у Бронксі, зайшов туди і впізнав Мата. Та батько не впізнав сина. Чарлі попросив зробити йому стрижку і поголити. Хлопець настільки розхвилювався, що смикнувся, і Мат порізав його. Чарлі пригадав той вечір, коли мати кричала батькові, щоб відвів сина геть, віддав до притулку Воррена. Вона схопила ніж, і її неможливо було зупинити. Мати говорила, що краще буде, якщо Чарлі помре. Мат вирішив, що відведе хлопця до Германа, а потім з'ясує, чи можна його віддати до притулку Воррена... Чарлі так і не зізнався батькові, хто він такий. Хлопець заплатив за послуги і пішов.

Між Чарлі і Фей почалися стосунки, хоч він не відчував до неї таких сильних почуттів, як до Аліси. Фей напоїла Чарлі алкоголем, а зранку розповіла, що п'яний він поведився дивно, базікав, як хотів ходити до школи й навчитися читати та писати, щоб бути розумним, як і всі інші. Чарлі зрозумів, що у якийсь спосіб сп'яніння на мить зламало свідомі бар'єри, які тримали його колишнього глибоко захованим у глибині розуму.

Одного разу у ресторані Чарлі побачив, як відвідувачі і власник сміються з працівника закладу – розумово відсталого хлопця. Чарлі впізнав у бідоласі себе і вирішив, що повинен повернутися до університету Бекмана, щоб застосувати свої знання і своє вміння для праці у сфері людського розуму.

Якось Чарлі вирішив, що коли він боїться кохатися з Алісою, тоді вимкне світло й прикинеться, що кохається з Фей. Він вимкнув світло, уявив Фей, почав цілувати Алісу, та побачив у кімнаті когось ще. Чарлі огорнула паніка, він ввімкнув світло і сказав, що кохає її, але не може цього зробити. Хлопець повернувся до своєї квартири. Вночі прийшла Фей. Цього разу Чарлі переборов себе і вони стали близькі.

Чарлі почав жити з Фей. Вона не турбувалася ні про що, мала вільний і незалежний дух, була схиблена на танцях. Фей була важлива для Чарлі, але він розумів, що це не кохання.

Якось Елджернон укусив Фей і Чарлі вирішив віднести його до лабораторії. Немур і Штраус намагалися створити враження, ніби раді бачити Чарлі. Немур вдавав радість, що фонд залучив Чарлі до праці над проектом. Чарлі побачив у лабораторії холодильник і спалювач для експонатів, і після цього попросив віддати йому Елджернона, коли миша загине. Хлопець сказав Немурові, що бачив спалювач, і спитав, які плани були щодо нього. Немур зізнався, що у випадку невдачі Чарлі мали віддати до притулку Воррена, а всі витрати мав взяти на себе фонд.

Чарлі вирішив відвідати притулок Воррена і побачити, як там живуть пацієнти. Людей з вадами загального розвитку завжди тримали замкненими, бо вони могли покалічити себе або інших. Директриса розповіла, що тут немає учнів із високими коефіцієнтами. Ті, хто має коефіцієнти від шістдесяти до сімдесяти, тепер, як правило, навчаються в міських школах, щоправда, в спеціалізованих класах. У притулку учнів класифікували на охайних і неохайних. Деякі з неохайних мали серйозні ушкодження мозку, лежали у спеціальних ліжках до кінця своїх днів. Повертаючись із Воррена, Чарлі гнітило відчуття холодної безнадії. Він не чув там розмов про реабілітацію, про лікування, про те, що одного дня цих людей можна буде повернути у світ.

Стосунки з Фей вичерпували себе. Жінка нічого не знала про Чарлі, про його роботу. Її цікавили лише танці, живопис та секс. Якось Аліса і Фей познайомилися, вони сподобалися одна одній. Чарлі настільки захопився роботою, що переселився в лабораторію. Фей це все не подобалося. Він зрештою втратив із нею терпець, дуже скоро вона знайшла собі нового приятеля. Найбільше Чарлі був вражений тим, що майже всім було байдужісінько до нього, незалежно від того, чи дебіл він, чи геній. Він хотів переконати Немура, що є не експериментальною твариною, а індивідом. І був ним

ще до того, як переступив поріг лабораторії. Коли він був недорозвинений, то мав багато друзів, а зараз не мав жодного.

Нарешті Чарлі знайшов в експерименті помилку і написав звіт до професора Немура під назвою "Ефект Елджернона-Гордона: дослідження структури й функцій поліпшеного розуму". У звіті йшлося про те, що штучно розвинений розум руйнується протягом часу, прямо пропорційного темпам його зростання. Саме це вже відбувалося з Елджерноном, а невдовзі симптоми занепаду мав відчувати Чарлі. Аліса плакала, коли Чарлі повідомив їй висновки, до яких дійшов. Вона почувалася винною в усьому цьому. Чарлі вважав, що нікого не слід звинувачувати в тому, що сталося. Єдиним питанням тепер залишалося: скільки він ще протягне?

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Чарлі почав ставати неуважним, втрачати терпець і кричати на кожного. Елджернон помер, і Чарлі поховав його на задньому подвір'ї. Хлопець плакав, коли клав букет квітів на його могилу. Чарлі наважився побачитися з матір'ю. Спершу вона його впізнала, потім налякалася. З'явилася Норма і пояснила, що матір не пам'ятає минулого. Сестра була рада, що Чарлі прийшов. Сім місяців тому до неї приходив професор. Вона не думала, що Чарлі живий, бо мати казала, що він помер у притулку Воррена. Чарлі не міг повірити, що сестра більше не ненавиділа його, а виросла і стала приязною, симпатичною і здатною на щирі почуття. Втім, вона призналася, що в дитинстві ненавиділа його, бо батьки метушилися навколо нього весь час. У школі з неї сміялися, бо в неї був такий брат, тому вона вирішила поквитатися і якось збрехала батькам, що брат намагався вбити її. Під час розмови з сестрою, на Чарлі кинулася Роза з ножом. Вона думала, що він хоче зробити щось погане сестрі. Чарлі вирішив пробачити матері, бо та просто хотіла захистити дочку. Він попрощався і коли йшов до автомобіля, плакав, наче дитина.

Чарлі став злим і дратівливим, сварився з сусідами, вирішив припинити терапевтичні сеанси з доктором Штраусом. Він вирішив більше ніколи не приходити в університет Бекмана. Чарлі нікого не впускав до себе, але прийняв допомогу Аліси. Вона хотіла провести з ним час, який ще залишився. Усі бар'єри обвалилися, вони стали близькі. Аліса погодилася з тим, що вони розлучаться тоді, коли він попросить.

Чарлі все більше втрачав пам'ять, Аліса прибирала, готувала їжу. Він забував усе, чого навчився останніми місяцями. Інколи він кричав на Алісу, його координація рухів погіршилася, а єдиною розвагою став телевізор. Якось Чарлі попросив залишити його, бо настав час. Аліса спакувала свої речі й пішла.

Хазяйка дому, місіс Муні, почала піклуватися про Чарлі. Вона приносила їжу, прибирала, про це її попросили Аліса або Штраус. Хлопець знову почав писати з помилками, його словниковий запас збіднів, коло інтересів обмежилось. Він носив квіти на могилу Елджернона, хоч місіс Муні вважала його йолопом, який кладе квіти на могилу миші. Якось прийшла Аліса, але Чарлі сказав їй через двері, щоб вона йшла

геть, бо він її більше не любить і не хоче бути розумним. Це була неправда.

Містер Доннер знову прийняв Чарлі на роботу. Коли новий працівник у пекарні почав ображати Чарлі, за нього заступилися колишні "друзі" Джо Карп, Френк і Джіммі. Тепер Чарлі почував себе дебілом, хоч знав, що був єдиним дебілом, який зробив щось для науки, але забув, що саме.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу